

sadî-i
şîrâzî

BOSTÂN ve GÜLISTÂN

EVRENSEL BİLGELİĞİN KİTABI

Mütercim: Cemal Aydın

TASAVVUF
KLASİKLERİ

SÜFİ
KİTAP

İÇİNDEKİLER

ESER HAKKINDA 7

BOSTÂN

ALLAH'IN ERİŞİLMEZ YÜCELİĞİ 13

Birinci Bölüm

HÜKÜMDARLARIN GÖREVLERİ ve
ADALETLE YÖNETİM 21

İkinci Bölüm

CÖMERTLİK ve İYİLİK HAKKINDA 73

Üçüncü Bölüm

ALLAH AŞKI ve DERVİŞLİK HAKKINDA 102

Dördüncü Bölüm

TEVAZU-ALÇAKGÖNÜLLÜLÜK 124

Beşinci Bölüm

KADERİNE RAZI OLMAK 156

Altıncı Bölüm

KANAAT ve ÖLÇÜLÜLÜK 1169

Yedinci Bölüm

TERBİYENİN ÖNEMİ 180

Sekizinci Bölüm

ŞÜKRETMESİNİ BİLMEK 206

Dokuzuncu Bölüm

TÖVBE 222

Onuncu Bölüm

ALLAH'A YAKARIŞLAR ve KİTABIN SONU 242

GÜLİSTÂN

ÖN SÖZ.....	253
BU KİTABIN YAZILIŞ SEBEBİ	257
Birinci Bölüm	
PADİŞAHLARIN TUTUM ve DAVRANIŞLARI.....	263
İkinci Bölüm	
DERVİŞLERİN TUTUM ve DAVRANIŞLARI.....	299
Üçüncü Bölüm	
KANAATKÂR OLMANIN ÖNEMİ	329
Dördüncü Bölüm	
SUSMANIN FAYDALARI	352
Beşinci Bölüm	
AŞK ve GENÇLİK.....	358
Altıncı Bölüm	
ZAYIFLIK ve YAŞLILIK.....	376
Yedinci Bölüm	
EĞİTİMİN ve ÖĞRETİMİN ÖNEMİ.....	382
SADÎ-İ ŞİRÂZÎ'NİN BİRİYLE TARTIŞMASI	394
Sekizinci Bölüm	
SOHBET ve GÖRGÜ KURALLARI	402
KİTABIN SONU	423

ESER HAKKINDA

Bu iki kitap, yani *Bostân* ile *Gülistân*, Doğu bilgeliğinin Batı'ya açılan ilk kapısı oldu. Batılı aydınlar bu iki kitap sayesinde Doğu'nun bilgeliğini, İslâm'ın ve Peygamberimiz Efendimizin yüceliğini okuyup öğrendiler.

Fransa'nın dev şair ve yazarlarından Lamartine ile Victor Hugo, İslâm hakkındaki o eşsiz övgü dolu yazı ve şiirlerini bu kitabı okuduktan sonra yazdılar. Almanların her zaman iftihar ettikleri şair ve yazarları Goethe, Peygamberimiz hakkındaki o uzun şiirini, bu kitabı ve bunun hemen ardından çevrilen Şark klasiklerini okuduktan sonra kaleme aldı.

Ünlü şair Lamartine (Lamartin) şöyle haykırıyordu:

Filozof, hatip, peygamber, kanun koyucu, fikir fâtihi, inanç ıslahatçısı, sayısız diünyevî devletin ve eşsiz bir ruhanî iktidarın kurucusu...

İşte Hz. Muhammed!

İnsanî büyüklüğün ölçüldüğü bütün ölçüleri gözlerinizin önüne getirin ve söyleyin: İnsan olarak ondan daha büyük kim vardır?

Victor Hugo, *Asırların Efsanesi* adlı çok çarpıcı eserinde Peygamber Efendimizi hayli över ve bir yerinde Zilzâl suresini kendi şairane üslûbuyla Fransızcaya şöyle çevirir:

*Yer şiddetli bir sarsıntıyla sarsıldığı zaman,
İnsanların "Ne oluyor buna?" dedikleri o an,
Karayullar misali karanlıktan çıkacak kalabalıklar,
Benizleri atmış o ölüler, yapıp ettiklerine bakacaklar.
Kötülük işlemiş olanlar, bir karınca ağırlığında,
Görecekler onu ve kalacaklar Allah'ın uzağında.*

*İyilik işlemiş olanlar, bir sinek ağırlığında bile,
Onu görecekler, şeytan edemeyecek onlara hile.*

Doğu Batı Divanı adıyla önemli bir eser kaleme alan ve Peygamberimiz aleyhisselâma övgüler yağdıran Alman şairi Goethe, bir yandan Hâfız-ı Şîrâzî'ye "Ey Hâfız! Seninle boy ölçüşmek ne mümkün!" diye seslenirken, diğer yandan da Allah Resûlü için yazdığı şiirinin bir yerinde şöyle der:

*Aziz ruhlar salladılar onun beşiğini
Göze gibi fışkıran o su aşınca eşiğini
Veda edip çocuk tazeliğiyle bulutlara
Raks eder gibi indi mermer kayalara
Sevincini haykırdı sürekli semâlara
Dağların yamaçlarında, geçitlerinde
Önüne kattı renk renk nice çakılları
Bastı bağına onca kardeş pınarları
Çiçeklendi ayak bastığı bütün yerler
Nefesiyle yeşerdi çayırklar, çimenler
Yoldaşı oldu onun bütün ırmaklar
Cihanı doldurdu o gümüşi ışıklar*

İşte Batı dünyasının gönül gözü açık o dâhi sanatçılarına İslâm'ı, İslâm dünyasının bilgeliğini ilk defa *Bostân* ile *Gülistân* kitabının tercümesi tanıttı. Batı'nın iyi niyetli düşünürleri, bu kitabın açtığı kapıdan İslâm dünyasına girdiler ve bu kitap-tan hareketle merak edip diğer İslâm klasiklerini, Kur'ân ve hadisleri öğrenmeye koyuldular.

Biz bu eserin tercümesinde Farsça orijinallerinin yanın-da Fransız şarkiyatçı ve İbn Battuta'yı dört cilt hâlinde çevirip yayımlayan Charles Defrémery (1822-1883) ile dedesi İstanbul'da doktor olarak çalışmış, Türkçeyi, Arapçayı ve Farsçayı çok iyi bilen Fransız şarkiyatçı Charles Barbier de Meynard (1826-1908) tarafından gerçekleştirilen çevirilerden de yararlanarak yaptık.

Adını ettiğim bu şarkiyatçılar kütüphanelerde buldukları ile yetinmeyip bazı önemli âlimlerin elindeki nüshaları bile tek tek kontrol ederek çok özenli bir tercüme ortaya koymuşlar. Kur'ân ve hadis kitaplarını da dikkatlice gözden geçirmişler. O sayede Sadî-i Şîrâzî'nin mısralarında kapalı olarak geçen âyet ve hadisleri rahatlıkla görebilmişler. Onları tam anlamıyla belirleyerek tırnak içinde vermişler. İyi bir edisyon kritik yaparak, metnin güzelliğini bozan, akışını sekteye uğratan, hatta yazarın anlattığına ters düşen ilâveleri, eklemeleri bir bir ayıklayıp düzgün bir metin ortaya koyabilmişler.

Bu kitap bir öğütler ve uyarılar kitabı olduğundan içinde geçen şahısları ve bazı kavramları dipnotla açıklama gereği duymadık. Okuduklarından rahatça ders çıkarsın, ibret alsın ve kendisine ona göre çeki düzen versin diye çok sayıda dipnot düşüp de okuyucuyu bilgi bombardımanına tutmak ve dikkatini dağıtmak istemedik. Hem zaten o şahısları ve kavramları ille de bilmek isteyenler, günümüzde internetten rahatça öğrenebilirler.

Sevgili okur, bu eseri tercüme ederken pek çok yerinde gözyaşlarımı tutamadım. Okurken göreceksin ki sen de tutamayacaksın. Öte yandan, şayet bu kitabı başucu kitabı edinir de zaman zaman göz atarsan, gıybet etmekten, sık sık başkaları aleyhinde konuşup günaha girmekten kaçınacaksın. Bu kitap seni sürekli tetikte tutacak. Seni erdemli ve olgun bir insan hâline getirecek. Bununla da kalmayacak, sadece İslâm klasiklerinin gerçekleştirebildiği o psikolojik ve psikanalitik tedaviyi de sağlayacak. Gerçekten de Sadî hazretlerinin bu kitabını zaman zaman, bilhassa da bunaldığı, daraldığı ve çok fazla üzüldüğü sıralarda okuyan kimse, bir psikanaliste gitmekten çok daha fazla teselli ve şifa bulacak, içi açılacak, gönlü ferahlayacaktır.

Sosyal medyada sayısız şeytanî tiplerin ortaya attığı, bilimsellik kılıfına büründürerek süsleyip püsleyerek bazı yalanları ve iftiralara kabul ettirmeye çalıştığı, insanları tedirgin etmek

için her türlü zararlı fikir ve görüşleri yaydığı günümüzde bu eser aklımızı, basiretimizi ve duygularımızı korumada en büyük yardımcı olacaktır.

Yüce Allah bu eserin yazarını rahmetine boğsun, mütercimine ve okuyanına da dünya ve âhîret saadeti ihsan etsin!

Cemal Aydın
Fındıkzade, 11 Ocak 2022

BOSTÂN

ALLAH'IN ERİŞİLMEZ YÜCELİĞİ

Bismillâbirrahmânirrahîm

Ruhlarımızı yaratan, dillerimizi konuşma armağanıyla donatan Bilgeler Bilgesi Yüce Allah'ın adıyla başlıyorum sözlerime. O'dur kusurlarımızı örten, tövbelerimizi kabul edip bağışlayan ve sürekli yardım eden! O Yüceler Yücesinin yolundan ayrılan, başka hangi yola yönelse, mutlaka rezil kepaze olur, asla huzur ve mutluluk yüzü görmez! En mağrur, en kibirli hükümdarlar bile, O'nun huzurunda hürmetle secdeye kapanırlar. O öyle Yüceler Yücesidir ki günah işleyenlerin cezasını hemen vermez; af dileyip tövbe edenleri asla kapısından geri çevirmez. Gökler ve yeryüzü O'nun her şeyi bilme okyanusunda sadece bir damla kadardır; o yüzden bütün kusurların tamamını görüp bildiği hâlde lütfuyla onların üzerine (uzun süre) perde çekip (insanlardan) gizler. Günah O'nun gazabını çekse bile, kul ettiği tövbeyle kendisinin bağışlanacağından emindir. Şayet günahkârı cezalandırmak için acele etseydi (kulunun tövbesini bekleseydi), O'nun azap ve gazabını kim durdurabilirdi?

Çocuğun itaatsizliği babayı öfkeden çıldırtır; saygısızlık eden bir akraba, bir yabancı gibi, evden kovulur; hizmetinde yavaş ve kusurlu bir hizmetçi, kapı dışarı edilir; dostluğun gereklerini yerine getirmeyen kişi, dostları tarafından terk

edilir; görevini ihmal eden asker, komutanı tarafından cezaya çarptırılır. Fakat yeryüzünün ve göklerin hükümranı olan Yüce Allah, onca günah ve kusurlarına rağmen, asla kullarının rızık kapılarını kapamaz! Öyle ya, şu yeryüzü, bütün insanlar için kurulmuş uçsuz bucaksız bir sofradır; dostlar da düşmanlar da, müminler de kâfirler de o sofranın nimetlerden nasiple-
nir; çok cömertçe verilen bu şölenden Kafdağı'ndaki Anka (Simurg) dahi payını alır. Yiyeceğini bulup temin etmekten âciz ve en çaresiz varlıklara bile rızıklarını veren Allah'tır, yılanı da karıncayı da doyuran O'dur.

O'nun zâtı, her türlü eksiklik, benzerlik ve zıtlık şüphelerinden uzaktır! Öyle Yücedir ki O, ne cinlerin ibadet etmelerine muhtaçtır, ne de insanların (O'na yaklaşmak için asıl ibadete muhtaç olanlarsa, cinler ve insanlardır). İnsanlar, kuşlar, karıncalar, sivrisinekler, kısacası şu evrendeki her varlık, O'nun kulu ve kölesidir! İyi, cömert ve sonsuz hikmet sahibi Yüce Allah, bütün yaratıklarını koruyup gözetir ve onların bütün sırlarını en küçük ayrıntılarına varıncaya dek bilir. Yegâne kudret sahibi ve tek olan O'dur. Ezelden beri hükümrân olan da O! Kendi kendine yeten, hiçbir şeye muhtaç olmayandır O!

Burada bir taç verir, orada bir tahtı devirir; kiminin başını mutluluk tacıyla donatır, kimine de ateşten gömlek giydirir. Bir bakarsın Hz. İbrahim'in atıldığı ateşi çiçek tarhına, gül bahçesine çevirir, bir bakarsın koca bir orduyu Nil'in (Kızıldeniz'in) sularına gömüp cehennemi boylatır. Bazen adaletinin gereğini yapar, bazen de gazabının hüsnüne uğratar. Perde arkasındaki günahları görür de, onların üzerine rahmet perdesini çeker. Gazabının kılıcını kınından çıkardığı zamansa, O'na en yakın melekler bile korkudan donakalır. Öte yandan, nimet sofrasını açtığında da, İblis dahi orada kendine bir yer bulmayı umar. O'nun azametinin ve lütfunun karşısında, büyüklerin büyüklüklerinden kimse dem vuramaz! O'nun sonsuz rahmeti çaresizleri sarıp sarmalar, boyun eğerek dua edenlerin duaları da asla karşılıksız kalmaz!

O'nun ilmi gelecekte olacakların hepsini kuşatır. Açıklanmayıp saklanan en gizli sırlar, O'na apaçıktır. Yeri ve gökleri tam bir âhenkle ayakta tutan da; öbür âlemdeki Yüce Divanda hesaba çekecek olan da O'dur. Hiç kimse O'nun sürekli yaratışını inkâr edemez ve O'nun yapıp ettiklerini de kimse eleştiremez. Kendisi son derece iyi olan ve iyi olanı seven Rabbimizdir O. Ana rahminde bir tabloyu kader fırçasıyla şekillendirendir! Oradaki bir damlacık tohumu meleksi bir güzelliğe dönüştürür! O'ndan başka kim öyle bir suyun üzerine resim yapabilir, kim?

Denizdeki gemi gibi güneşi doğudan batıya, ayı batıdan doğuya dümen kırdıran; suyun üstüne dünyayı döşeyen; sallanıp yerinde duramayan şu yeryüzünü de eteğinden çivilercesine dağlarla sabitleyendir O! Kayaların karnında yakutla zümrüdü oluşturan da; çiçeklerin yakutunu yaprakların zümrüdüne karıştırıp dallarda güller açtıran da O'dur. Buluttan bir su damlasını okyanusa döker, babadan da bir tohumu kadının rahmine yerleştirir de, ilkinden parlak bir inci, ikincisinden de bir selvi boylu meydana getirir.

Hiçbir zerre O'nun ilminden gizli kalmaz. O'nun için, görünle görünmeyen birdir. O'nun "ol!" sözü, kâinatı hiçlikten var etti. O'ndan başka kim şu varlıkları yoktan meydana getirebilir? Kıyâmet gününde tekrar ortaya çıkarmak için mahlûkatı yine o yokluğa geri döndürmekte olan da O'dur!

Kâinattaki bütün varlıklar, Allah'ın mahiyetini hakkıyla anlayıp kavrayamaz, fakat hepsi de O'nun ilâhlığını oybirliğiyle kabul ve ilân eder. Gözler O'nun o ihtişamını gözlemleyemez. Akıl ve havsala O'nun niteliğini ve niceliğini kavrayamaz. Düşünce ne kadar yükseklere kanat açarsa açsın, tarifi ve tasviri imkânsız o Varlığa erişemez! Âciz kalır idrak ve zekâ O'nun eşsizliğini algılamaktan! Binlerce düşünce gemisi bu ummanda, bu girdapta battı gitti de, onların enkazından bir tahta bile sahile vurmadı!

Nice geceler ben de bu düşünce ummanına dalmak istedim ve daldım, çok geçmeden de dehşetle uyarıldım: Sonsuzluğu kucaklayan o Yüceler Yücesini, bu küçücük aklınla sen nasıl kavrayabilirsin? Bu sırrı çözmekten ve onu tanımlamak için kafa yormaktan vazgeçmelidir akıl! Güzel sözler söylemede, şiirde dünyanın en büyük şairinin seviyesine ulaşmak mümkün, fakat Allah'ın hakikatine erebilmek ne mümkün! Nice dev düşünceli atılanlar bu vâdide at koşturdu, fakat "Yârabbî, ben Seni gerektiği gibi övemem!" diyen Hz. Peygamber'in sözünün gerçeğini anlayıp akıl bineğinin dizginlerini çekti! Çünkü bir adam bu sınırsız yarış pistinde uzun süre at koşturamaz; belli bir mesafeye gelince kalkanını atıp kaçması gerekir.

Mânevî yolun bir yolcusu, şayet sırların sırdaşı durumuna erecek olursa, artık ona dönüş kapısı kapanır. Hem zaten bu ziyafette Allah ile beraber olmanın o kadehi, ancak orada vecd ve kendinden geçiş içeceği döküldükten sonra sunulur.

Bazı kimseler vardır ki gözlerinin kapakları birbirine dikilmiştir (basireti kapalıdır, ilâhî hakikatleri göremez), bazılarınnsa gözleri açıktır, ama onların da kanatları yanmıştır (o ilâhî hakikatleri dile getiremez). Kârûn'un hazinesine kimse ulaşamaz, ulaşandan da bir daha haber alınamaz.

Ey bu mânevî yola çıkmaya cesaret eden, muradına erdiğinde atını o hâle getir ki artık bir daha geri dönmeyi aklından bile geçirme! Kalbinin aynasını parlatıp seyreyle de, yavaş yavaş saf neşeyi ve katıksız huzurun tadını tat! Belki o zaman ilâhî aşkın kokusu gelip seni sarhoş eder ve sana o Elest Bezmini (Ben sizin Rabbiniz değil miyim? Sorusuna verdiği "*Elbette Rabbimizsin!*" cevabını) hatırlayıp mest olur, kendinden geçersin! Belki de, bu coşkulu arayışında vecdle kanatlanıp uçar, o yüksekliklere ve daha da ötelere ulaşırsın! İşte o zaman ilâhî hakikat, sonunda senin aklının perdesini paramparça eder de gözlerinin önünde sadece ilâhî heybet perdesi kalır. Ama bu sınırdaki akıl atı durur; hayret, hayranlık ve şaşkınlık, o atı dizginlerinden yakalar ve geri çeker. Kaptansız yelken açanın

battığı bu denize, sadece ve sadece Hz. Peygamber yelken açmaya cesaret edebilir. O rehberi terk eden, yolunu şaşırır, sapıtarak orada burada sersem ve başıboş dolaşır durur. O rehberin gösterdiği yönün dışına çıkan, hedefini gözünden kaçıran ve maksadına asla eremez! Bunu iyi bil, ey Sadî, kurtuluşu elde etmek için o Seçilmiş Kişi'nin izinden gitmek gerekir!

Hz. Peygamber'e ve ilk dört halifeye övgü

Ey yaratılanların en soylusu ve en cömerdi, bütün milletlerin peygamberi, bütün halkların şefaatçisi, bütün peygamberlerin imamı, hak yolunun rehberi, Allah'ın sırdaşı, Cebrail'in getirdiği vahyin kendisine indiği Peygamberimiz! Sen ey şefaatiyle insanları nasiplendirecek olan! Sen ey diriliş gününün efendisi! Sensin elbet doğru yönün rehberi, mahşer gününün biriciği!

Bizim Peygamberimiz de, Hz. Musa gibi, Allah'ın kendisiyle konuştuğu kimsedir, fakat onun konuştuğu mekân Tûr-i Sînâ değil, göklerdir! Kâinatın bütün nurları, onun nurunun bir yansımından ibarettir. Öyle bir yetim ki, okuma yazma bilmediği hâlde, daha Kur'an'ın vahyi tamamlanmadan bile bütün milletlerin kutsal kitaplarını geçersiz hâle getirmiştir!

Şu mucizeye bakın: Müthiş kılıcını çeker çekmez ay ikiye ayrılıyor; doğduğu haberi bütün dünyaya yayılıyor ve Kisrâ'nın sarayı temellerinden sarsılıyor! Tek bir *lâ* kelimesiyle, (*Lâ ilâhe illallah/Allah'tan başka ilâh*) *yoktur* kelimesiyle, *Lât* putu tuz buz oluyor! Getirdiği dinin ihtişamıyla *Uzzâ* putunun da saygınlığı sıfırlanıyor! Sadece *Lât* ve *Uzzâ* yok olmakla kalmıyor, Tevrat ve İncil de neshediliyor, geçersizleşiyor!

Bir gece, Burak adlı binitiyile gök katlarını aşiyor; o şanlı yolculuğunda melekleri geride bırakıyor ve sonsuzluğun alanlarına doğru o kadar yükseliyor ki, Cebrail Sidretü'l-Müntehâ'da (gök katlarının son noktasını işaretleyen Son Sedir ağacının altında) durmak zorunda kalıyor. Mekke'deki kutsal yerlerin o efendisi ona soruyor: "*Ey ilâhî kelâmın elçisi, uçuşuna devam*

etsene! Sen benim samimi bir dostumsan, beni böyle bırakıvermen niye?" Cevap veriyor Cebrail: "Daha ileri gidemem, takatim kesildi dahasını yapamam; bir saç teli kadar bile daha yükseğe tırmansam, ilâhî tecellînin parıltısı kanatlarımı yakıp küll eder!"

Senin gibi bir rehberle sarılan ve bağlanan, senin gibi bir Peygamber'e ümmet olan hiç kimse günahının rehinesi olamaz, günahının tutsağı olarak kalamaz!

Ey yüce Peygamber, bizim seni sana lâıyk bir şekilde övmemiz hiç mümkün mü?

Merhaba sana! Merhabalar sana ey bütün insanlığın Elçisi!

Sana, sahâbene ve senin yolunda gidenlere selâm olsun, sonsuz selâm!

Şimdi de hayırla yâd etmeliyim yaşlılar arasında ilk hidayete eren Hz. Ebu Bekir'i, şeytanın kendisinden köşe bucak kaçtığı Hz. Ömer'i, ibadet ve irfan eri Hz. Osman'ı ve son olarak da dördüncü halife, Döldül'ün süvarisi, sultanlar sultanı Hz. Ali'yi... Rız olsun Allah onların hepsinden!

Ey Yüce Allah'ım! Senden niyazım şudur: Hz. Fatıma'nın çocuklarının hürmetine, son nefesimi kelime-i şehâdet'le, kelime-i tevhid'le vermemi sağla!

Ey mübarek Peygamber, sana sonsuz salât ü selâm olsun!

Bu eserin yazılış sebebi

Hayatımı çok uzaklara seyahat ederek, çok farklı halklar arasında yaşayarak geçirdim. Her yerden belli faydalar edindim, her mekânda bilgelik demetleri derledim, fakat hiçbir yerde Şîrâz'daki gibi saf ve samimi kalplerle karşılaşmadım. Allah bu diyarı bereketlendirdi! Bu asil vatana olan sevgim, gönlümü Suriye'den ve Anadolu topraklarından soğuttu. "Yolcular", dedim kendi kendime, "Arkadaşlarına ikram etmek için Mısır'dan şeker getiriyorlar; benim bu uçsuz bucaksız bahçeden çıkıp elim boş onlara dönmem hoş olmaz. Öyleyse ben de onlara şeker değil, şekerden daha tatlı kelimeler, damak

tadı hoş olan kaba şeker değil, düşünürlerin kitaplarına kaydettikleri şeker tadında hikmetler, bilgelikler sunayım!”

İşte elinizdeki bu bilgelik şaheserini ortaya koydum. Onu da on bölüme ayırdım. Birincisinin konusu adalet; görüşme, konuşma ve tartışmada kavrayışlı ve anlayışlı olma; insanları yönetme sanatı ve Allah korkusudur. İkincisi, Allah tarafından sunulan ilâhî nimetlerin zenginlere ilham etmesi gereken şükür ve minnettarlığı ele alır. Üçüncüsü, aşkın, ama yalan ve yanılmasadan başka bir şey olmayan o kaba duygunun değil de, tasavvufî aşkın sarhoşluğunu ve coşkunluğunu anlatır. Dördüncü bölüm tevazua / alçakgönüllülüğe, beşincisi Allah’a tam teslimiyete ayrılmıştır; altıncısı, kanaat eden kimseleri tasvir eder. Yedincisi, terbiyeyle, eğitimle ilgilidir. Sekizincisi, sıhhat ve âfiyete şükretmeyi öğretir. Dokuzuncusu, tövbe ve doğru yol hakkındadır. Onuncu bölüm ise, Allah’a yakarışı ve eserin sonunu oluşturur.

Kıymetli bir mücevher olan bu kitap, kutlu bir yılın iki mübarek bayramı arasında, altı yüz yılına elli beş yıl eklendiği (Hicrî 655, Milâdî 1257) bir günde, Zilkade ayında tamamlandı.

Eseri elimden geldiğince mücevherlerle olabildiğince süslemeye çalıştım, fakat sonunda yine de mahcubiyetle, utanarak başımı eğdim, çünkü bir denizde hem inciler, hem de işe yaramaz kabuklar olur, muhteşem bir bahçede de gürbüz ağaçların yanında cılız çalılar görülür.

Sen ey akıllı ve bilge okuyucu, unutma ki erdemli insan, kusur aramaz ve kötü niyetle eleştiri yapmaktan kaçınır. İster ipekten, ister dibaceden olsun bir kaftanın her zaman bir astarı, arada dolgu maddesi olan bir kıtık olur; şayet sen burada ipek bir malzeme bulamazsan, bana kızma da sen sözlerimin o kıtık yanlarını görmeyiver!

Şu yazıp çizdiklerimle övünmek şöyle dursun, tam aksine ben utana sıkıla senin hoşgörüne sığınıyorum. Mahşerdeki o umut ve korku gününde, kötülerin, iyilerin yüzü suyu hürme-

tine bağışlanacağı söylenir. Şayet bu eserde hoşâ gitmeyecek bir şey bulursan, ne olur sen de dünyayı yaratan Yüce Allah'ın o bağışlayıcılığını taklit et! Binlerce sözümden birini olsun beğenirsen, yüce gönüllü ol da diğer sözlerimi onun hatırına bağışlayıver!

Gerçi benim bu kitaptaki cümlelerim, şu Pers diyarında, (Doğu Türkistan'da bulunan) Hoten'deki miskten daha değerli değerlidir. Bu arada benim şöhretim tıpkı davulun sesi gibi uzaktan duyulunca insanların kulağına hoş geliyor, onların beni yakından görmemeleri de kusurlarım için perde oluyor.

Sadî, gül bahçesine gül, (karabiber memleketi olan) Hindistan'a da karabiber götürme cüretinde bulunuyor! Zaten kitabına baktığınızda da dışı lezzetli bir etle sarılmış, içini açtığınızda ise taş gibi bir çekirdek bulunan hurmaya benziyor¹!

1 Sadî hazretleri görüldüğü gibi hiç de Doğu İslâm dünyası yazar ve şairlerinin yaptıklarını yapmıyor, dahası onların yaptığının tam tersini yapıyor. Onlar yazdıklarını öve öve göklere çıkarırken, son paragraflarda görüldüğü gibi Sadî kendisini bir hiçmiş, beceriksiz biriymiş gibi gösteriyor. Allah rahmet eylesin! Yazar bundan sonra "Şirâz hükümdarı Zengi oğlu Saad oğlu Ebubekir'in methiyesi" ve "Ebubekir'in torunu Atabek Muhammed'in methiyesi" başlığıyla iki methiyede bulunuyor. Okuyucu açısından bir yararı olmayan o övgüleri buraya almaya gerek görmedik. O dönemlerde telif müessesesi olmadığı için devlet başkanlarına ister istemez böyle methiyeler yapılırdı.

İkinci Bölüm
CÖMERTLİK
ve
İYİLİK HAKKINDA

Akıllı ol da özü ara, çünkü kabuk kaybolduğunda geriye sadece öz kalır. Bilgiden, cömertlikten ve takvâdan yoksun insan, içi boş bir kalıptan başka bir şey değildir.

Hemcinslerinin rahat uyumasını sağlayan kimse, toprağın altında ne huzurlu bir uykuyla uyur! Sen şu hayatta hayır işlerini özenle gerçekleştirmeye bak, açgözlü mirasçılarının senin mezarda rahat edip etmemeni pek umursamazlar! Şu an sahibi senken altınını sadaka olarak ver, servetini de Allah yolunda harca, çok yakında ölüm senin bu serbest kullanım hakkını elinden alacak!

Kalbinin kederden uzak olmasını ister misin, kederin yiyip bitirdiği kalpleri unutma! Şimdilerde hazinenden harcama yapmak için acele et, bir süre sonra o hazinenin anahtarları senin elinden alınacak! Oğlunun veya eşinin insafına güvenmeyi bırak da, o dönüşü olmayan yolun azığını kendin hazırla! İnsan öbür âleme zengin bir erdem erzakıyla yola çıkarsa, bu dünyadan zaferler kazanmış bir komutan edasıyla ayrılır. Benim sırtımı benimkinden başka hangi elin tırnakları böyle sine özenle kaşıyabilir?

Yoksulun çıplak bedenini örtüp giydir ki Allah da senin kusurlarını kapatıp örtün! Fakirler senin evinden eli boş dönmessin! Unutma, bir gün sen de başka bir kapıyı (ilâhî rahmet kapısını) çalacaksın! Muhtaçların ihtiyaçlarını gideren hayır-

sever, kendisinin de başka insanlara ihtiyaç duyabileceğini unutmaz.

Yaralı kalplere sen şefkatle bak! O acının bir gün senin de kalbini kavurup kavurmayacağını kim bilebilir? Hiçbir şeyi olmayanlara sadakanla hayat ver! Senin de sıkıntılı günlerin olabileceğini aklından çıkarma! Başka bir kapıyı çalıp dilenmek zorunda kalmadığın için Allah'a şükret ve kendi kapını muhtaçlara kapama!

Yetimleri Gözetmek

Yetimi, öksüzü himayene al, onun üzerini örten tozu silkele, onun canını yakan dikenini çıkarıp at! Onun talihsizliğinin boyutunu bilmiyor musun? Köklerinden koparılan çalı hâlâ yeşil yapraklarla donanabilir mi? Başını üzgün bir şekilde eğmiş bir yetim gördüğünde kendi çocuğunun alınına bir öpücük kondurma!

Yetim ağlayınca onun gözyaşlarını silenini bulunmaz, öfkelenildiğinde de onun hoş göreni olmaz! Bir öfke boşalmasına kaptırsa kendini, onu sakinleştirecek biri bulunmaz! Sen onun gözyaşı dökmemesi için çalış, gözyaşları Allah'ın Arş'ını bile sallar. Onun ıslak gözlerini nazikçe kurula, yüzünü karartan tozu Allah korkusuyla sil! Başını koruyan gölgesini kaybetmiş o, başını kaldırabilmesi için onu kendi gölgenin altına al!

Başımı babamın göğsüne yasladığımda, başım sanki taçla süslenmiş gibi gelirdi bana. Üzerime bir sinek konsa, bütün ailem endişeyle yanıma koşardı. Bugün, bir grup düşman beni esir alsaydı, hiçbir dostum imdadıma koşmaz. Babamı ben de çocuk yaşta kaybettiğim için zavallı, terk edilmiş çocukların acılarını çok iyi bilirim.

*
**

Biri, bir öksüzün ayağından bir dikenini çıkarmıştı. Şeyh Sadreddin Hocendî o adamı rüyasında gördü: Cennet bahçe-

lerinde dolaşiyor, alını sevinçle parlıyor ve “O dikenden benim için kaç gül açtı!” diyordu.

İyilik etme fırsatını yakaladığında, o fırsatın elinden kayıp gitmesine izin verme; sen başkalarına merhamet edersen, sana da merhamet edilir.

İnsanlara iyilik ettikten hemen sonra sakın “Onlar muhtaç, bense muhtaç değilim!” diyerek övünmeye kalkışma, onlara isabet eden o musibet kılıcının senin başında da asılı durduğunu hiç unutma! Binlerce ses senin mutluluğunu selamladığında, o mutluluğunu borçlu olduğun Rabbine hamdet! Yoksulun derdine deva olabildiğin ve kendin de kimseye muhtaç olmadığın için O’na şükret!

Âlicenaplık (hayır severlik, cömertlik) hükümdarların huyudur demiştim, yanlış söylemişim, aslında o doğrudan doğruya peygamberlerin ahlâkıdır!

Hazreti İbrahim’in Hatası

Denildiğine göre Hazreti İbrahim’in evine bir hafta boyu hiç misafir uğramadı. O mübarek peygamber, muhtaç bir kimsenin, bir garibin, bir yabancıнын gelmesini sürekli gözleyip durdu. Gelen olur diye yemeğini bile zamanında yemeyip bekledi.

Bir gün uzaklara bakmak için dışarı çıktı. Gözleri, hayli uzakta, ovanın ortasında tek başına yol alan birini gördü; yılların karı onun başını beyazlatmıştı. Hz. İbrahim sevinçle onu karşılamaya koştu ve ona misafiri olmasını teklif etti. “Ey benim için gün ışığından daha sevgili olan yabancı, lütfen benimle ekmek ve tuz paylaşmaya buyur!” dedi. Yolcu kabul etti, cömertliği herkesçe bilinen o peygamberin evine girdi. Hazreti İbrahim’in hizmetçileri o mütevazı yaşlı adama yardımcı olmak için koşuşturdu; sofraya kuruldu ve herkes yerini aldı, fakat sofradakiler besmele çekerken (Bismillâhirrahmânirrahim derken) bir tek o sustu.